DE CONSTITUTIONEEL.

NIEUWE 'SGRAVENHAAGSCHE COURANT.

No. 28. **Donderdag 1 November.** **1855.**

Uitgever : **C. H. SUSAN, Jr.**, te 's Gravenhage.
Hoofd-Correspondenten : **M. Schooneveld & Zoon**, te Amsterdam.
Brieven **franco** aan het Bureau : Jan-Hendrikstraat, No. 259, te 's Gravenhage.

Deze Courant verschijnt alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.
Abonnementsprijs voor 3/m. **ƒ 4.50**; franco per post **ƒ 5.50**.
Advertentiën van 1—6 regels **ƒ1**. Voor elken regel meer **15 cents**; behalve **35 cents** zegelgeld.
Aankondigingen van geboorte, huwelijk en overlijden worden geplaatst tegen betaling van **ƒ1**, het zegelgeld daaronder begrepen.

Nederland, buiten 's Lands beoordeeld.

III.

In het tweede gedeelte van zijne beschouwing over de aardkundige beschrijving van Nederland, leidt de heer ESQUIROS den lezer in den bloemhof rondom Haarlem en in eenige belangrijke wetenschappelijke instellingen dier stad. Hij maakt daarbij de opmerking, dat men in Frankrijk de schatten der wetenschap als het ware voor zich ziet, maar dat men die in Nederland moet opsporen. Hij treedt in bijzonderheden over de verzamelingen van het Teijlersche genootschap, welks wetenschappelijke schatten door menige groote stad van Europa zouden benijd worden. Voorts staat hij stil bij den arbeid van de thans ontbondene commissie voor de geologie; hij zwaait er veel lof aan toe en komt, na de beschouwing van de gedenkstukken der oudheid en de aanteekeningen, die verzameld werden, tot de overtuiging van den aard der formatie van den Nederlandschen bodem, die hij nu met veel helderheid van voorstelling ontwikkelt.

Zand- of kleiachtig is de grond in de nabij de zee gelegene landstreken; nabij Duitschland gaan de gronden van Nederland tot krijt over, en in de strekking van Limburg tot steenkoollagen. Men kan, zegt hij, de formatie van den Nederlandschen bodem verdeelen in drie tijdvakken, voor zooveel de werking van het zoet water betreft: een tijdvak vóór het bestaan van den Rijn; een ander, gedurende hetwelk die stroom zich eenen weg naar zee gebaand heeft; en, eindelijk, een laatste tijdvak, waarin de tegenwoordige gedaante van Nederland is opgekomen.

De schrijver treedt, wat het eerste tijdvak betreft, in schoone geologische bespiegelingen, ten bewijze, dat geweldige omwentelingen, van het Noorden uitgaande, de rotsen hebben doen nederploffen, waartusschen de Rijn zijnen loop nam; en waardoor hij met geweldige vaart moest henenbreken, om zich in de zee te ontlasten. Zoo is de grond van Gelderland, Overijssel en het eiland Texel nog met keisteenen vervuld, waarin men de brokstukken van basalt-, graniet- en porphyrrotsen herkent, welke in Duitschland de zoomen van den stroom der Alpen uitmaken. De Titans van het delfstoffelijk rijk zijn door den geweldigen schok der wateren vergruizeld.

De Rijn heeft zich dus in Nederland eenen doortogt gebaand, langs bouwvallen der natuur, die den stroom tot nieuwe formatiën moesten voeren. Hier treedt men, uit den nacht der eeuwen, van het gebied der geologische gissingen, om op dat der stellige aardkunde over te gaan. Allerwege hebben de rivieren een grooten invloed op de vorming van den grond uitgeoefend; maar nergens ziet men dat zoo tastbaar, als in Nederland. Men heeft gezegd, dat Egypte een geschenk van den Nijl is; met niet minder regt zou men kunnen zeggen, dat Nederland een geschenk van den Rijn is; maar aan die rivier komt niet alleen, als het ware, de eer van die aard-formatie toe. Het geheel van de stroomen, die dit land op de zonderlingste wijze doorslingeren, maakt een driehoek uit, waarvan de zee de grondlijn is. De bodem in groote mate door allerlei aanslibbingen gevormd, is dus tusschen die groote waterlijnen besloten, en heeft min of meer de gedaante van de Grieksche delta. Nederland is de delta van Rijn, Maas en Schelde.

De meeste reizigers hebben zich bepaald met den tegenwoordigen staat van den Rijn te beschrijven; maar eene gansche reeks van nieuwe studien zou aan te bevelen zijn, om de geschiedenis van opkomst en voortgang van dien grooten stroom te bepalen, daar de rigting zijner wateren en de hoogte van zijn bed, sedert de historische tijden, zeer veranderd zijn. Men moet de wet kennen, die aan deze wisselingen voorzit, om de gebeurtenissen te kunnen verklaren, welke de tegenwoordige gedaante van Nederland hebben te weeg gebragt. Ziehier deze wet: twee geweldige magten zijn in gestadige tegenkanting: de rivieren en de zee. De massa van afstroomende wateren ontmoet aan den uitloop in zee de daar tegenovergestelde werking van golven, getijden en zanden. Ter geener plaatse op den aardbodem ziet men dien strijd der natuur zoo scherp, als in Nederland; men kan zelfs zeggen, dat het bestaan van Neêrlands bodem in groote mate aan den wedijver tusschen Rijn en Oceaan te danken is.

De schrijver betoogt nu verder, dat na de geweldige doorbraak van den Rijn, die den Oceaan deed wijken, deze laatste zijn kracht hernam; zoet en zout water dongen een tijd lang met elkander naar den voorrang, op den grond, [illegible] rijkste gewesten van Nederland wordt ingenomen. Maar de stroom behield eene bepaalde meerderheid; hij sloeg de zee achterwaarts; doch ten laatste brak de Oceaan met overwegend geweld in de landpalen, en gedurende nu twee duizend jaren schijnt hij de meester gebleven.

„De Rijn werd overwonnen, hij voert in den vernederenden loop zijner wateren het gevoel van zijn verval mede. Hoort gij zijne klagten? die klagten, dat gesmoorde gemurmel zijner golven, die zich hare aloude grootheid herinneren, dat alles zweemt naar poesie, maar het is tegelijkertijd geschiedenis. De Rijn, waarvan de schrijvers der 17de eeuw zoo vaak gewagen, eindigt als de regering van Lodewijk XIV, in splitsing en verkleining. Men kan den loop der rivieren vergelijken met dien van het menschelijk leven: zij hebben eene kindschheid, eene jeugd, een staat van verval; de grijsheid van den Rijn is zwaarmoedig, maar groot. Ten noorden van Kleef, iets boven het dorp Pannerden, smaldeelt hij zich in twee rivieren, waarvan eene den naam van Waal aanneemt, terwijl de andere dien erlangt van Ouden Rijn. Welhaast door nieuwe splitsingen verzwakt, verliest hij met elke schrede zijne wateren en zijn naam, en de trotsche stroom van het groote Duitschland loopt een erbarmelijk einde en het zand te gemoet, ware de kunst niet nog tusschen beide getreden, om hem door een waterwerk in de zee te doen uitloopen."

De schrijver merkt op, dat alle stroomen van Nederland aldus in verval zijn, ofschoon de Maas dan ook minder aan veranderingen zij blootgesteld, dan de Rijn; maar zoo als men weet zijn ook hare mondingen grootelijks verzand en vernaauwd, en wel in twee eeuwen tijds tot het vierde teruggebragt. De Schelde heeft evenzeer van haar aanbelang verloren; haar mond heeft door de inzwalpende zee geleden. De veranderingen in den loop der rivieren zijn intusschen niet zonder geweldige verstoringen binnen 's lands tot stand gekomen. Hier zijn de overstroomingen bijkans periodiek geweest; het onverzettelijk geweld der zee, gekant tegen de afstroomende wateren, de strekking van de stroomen, om zich bij hunne mondingen te verzanden, de vreesselijke noord-westenwinden, de groote hoeveelheid regen en vooral, gedurende den winter, de dooi: alle die oorzaken te gader hebben de rivieren heen en weder geschokt en buiten hare oevers doen slaan. Wanneer zich dan de wateren over het land uitgoten, dan lieten zij aldaar moerassen, meeren, bijkans zeeën achter, wier opvolgende formatie niet weinig heeft bijgedragen, om sedert de historische tijden het aanzien van Nederland's bodem te veranderen. De geschiedenis der bekende overstroomingen is eene langdurige geschiedenis, vol jammer en ellende; door middel van oude kaarten, waarvan onder anderen de heer BODEL NYENHUIS, te Leijden, eene belangrijke verzameling bezit, kan men de sporen van die vaak herhaalde plagen des lands met juistheid nagaan. Onze eeuw had reeds twee zware rivier-overstroomingen gezien, die van 1809 en 1820; dit jaar 1855 heeft er eene derde beleefd.

Ofschoon voor ons bestek eenigzins uitvoerig, kunnen wij niet besluiten het zoo levendig, treffend en voor Nederland zoo vleijend verhaal te bekorten, dat de heer ESQUIROS van de jongste overstrooming geeft.

„Het was in de maand Maart jl. Na een strengen winter, die den loop van Rijn en Maas had gestremd, werd het plotseling lente voor het zuidelijk gedeelte dezer stroomen, terwijl het noordelijk gedeelte door koude gestold bleef. Daar de stevige oppervlakte van den Rijn half was doorgebroken, ontmoette de ijsgang in Holland de stroommassa, die nog bevrozen was. Vreesselijk was de schok van bewegelijke schotsen, tegen een onbewegelijken vloed. De kracht van tegenstand tegenover de kracht van uitzetting moest eene botsing te weeg brengen. Er was een plegtig schrikkelijk oogenblik, waarin de stroom, tegen zich zelven worstelende, een dof gedreun liet hooren. Eensklaps kraakt en splijt de ijskorst. Nu kent de ontembare kracht der wateren, nog vermeerderd door de zware schotsen, die tegen elkander bonzen, hinderpaal noch teugel meer. De stroom zwelt en verheft zich als eene zee; hij treedt uit zijne oevers. Hoe stevig en hoog de dijken zijn, zij worden vernield door het ijs, als met een scheermes doorgesneden. Het geheele veld verandert in water. Het is geen ijsgang meer, het is een stortvloed. Schotsen stapelen zich op schotsen; deze bouwvallen van den dooi verwoesten; [illegible] zij op hunnen weg ontmoeten. Groote eiken vallen [illegible], ontworteld, in het water, dat steeds hooger en hooger rijst. Van alle kanten komen de golven aangesneld als eene kudde huilende wolven. De Rijn heeft reeds een vierde gedeelte van Gelderland en de provincie Utrecht overheerd: die grond behoort hem toe, hij werpt er zich teugelloos overheen. Een gedeelte van Noord-Brabant is onder de wateren van de Maas bedolven. Zoek niet langer de vette weiden, de lagchende polders, de rijke Hollandsche landdouwen: alles wat lager dan de twee stroomen gelegen is, is met de voortsnellende golven bedekt. In sommige streken staat het water boven de daken der huizen. Brooze vaartuigen, door een kring van bewegelijke drijvende rotsen omringd, worstelen alleen tegen dezen ijsstorm. Wallen en bruggen worden stuk geslagen. Van plaats tot plaats klept de noodklok, en men verneemt noodschoten van de bedreigde lijn. Met den nacht daalt moedeloosheid op dorpen, hoeven en stallen. Men hoort allerwege op den toon van schrik en smart deze woorden weêrgalmen: „De dijk is doorgebroken!" De mannen vreezen voor hun erf, voor hunne landelijke schatten, hun wintervoorraad, hun vee; zij vreezen voor zich zelven, zij vreezen vooral voor hunne vrouwen en kinderen. Voor den vijand, die somber, onwederstaanbaar, onvermijdelijk nadert, ontruimt men de woningen, men zoekt een schuilplaats op de heuvelen, in gebouwen, op verhevener plaatsen opgetrokken, zoo als kerken en molens. Van daar daalt de troostelooze blik der inwoners op de verdronken velden neder, op de dorpen, waar men vrienden heeft achtergelaten. Ziet gij daar ginder dat huis, waar een lichtje flikkert? De gedaante eener vrouw teekent zich tegen het verlichte venster af. Deze vrouw heeft geweigerd de vlugt te nemen; eene ontzaggelijke ijsschots stoot tegen het huis en draagt het mede. Van oogenblik tot oogenblik gaan er in een maalstroom van water en ijs, daken, stuk geslagen huisraad, doode huisdieren voorbij. Helaas! zaagt ge niet een ledig wiegje drijven? Wat is er van het kind, wat is er van de moeder geworden? Een dof, stilzwijgend medelijden, kil als de lucht, heeft de armen verstijfd. Toch laat ieders moed zich niet ter neder slaan. Groot is de ramp, maar groot is ook de zelfopoffering, en de mensch toont zich even groothartig als de natuur onverbiddelijk is. Het is schoon, te midden der ramp, ongelukkigen koelbloedig tegen de grootheid van het gevaar te zien worstelen, niet voor zich zelven, maar voor hunnen naaste, dien zij bevend, bezwijmd en gered aan wal brengen. Wanhoop, schrik, vreugde, alle zielsaandoeningen, die den mensch waanzinnig maken, kruisen en bestrijden elkander, te midden van de woeling der elementen, alsof de wetten der stoffelijke en zedelijke wereld te gelijk waren dooreen geworpen.

De overstrooming van 1855 biedt drie groote tafereelen aan: 1°. de overstroomde landen van den Wezel tot de rivier de IJssel, en zelfs nog verder op, bij Deventer en tot de Waal bij Nijmegen; 2e de velden tusschen de Maas en de Waal, even als die tusschen de Waal, den beneden Rijn en de Lek; 3e de vallei van Gelderland. De overstrooming, in zijn geheel omvat, schijnt op zekere wijze het menschelijk medelijden te tarten, want het is een gebrek onzer natuur, dat zij niets in zijn geheel kan omvamen, zelfs niet de smarten over wijd omvattende rampen. Het is dus het beste, onze aandacht op een der meest treffende punten van de ramp te vestigen. Op eenige minuten afstands van den spoorweg, die Utrecht met Arnhem verbindt, ligt het dorpje Veenendaal. Gebouwd op turfgronden, die vroeger ontgonnen werden en een vochtigen bodem hebben achtergelaten, met sloten doorsneden, die vooral des winters vol water zijn, wordt het door arme lieden bewoond, wier voornaamste tak van nijverheid in het spinnen van wol bestaat. Het was honderd vier-en-veertig jaar geleden, dat dit dorp overstroomd was. Deze lange rust had de bewoners een noodlottig vertrouwen ingeboezemd en hun de voorzorgen doen veronachtzamen, die de aard van den grond vereischte. Den 5den Maart 1855 vernam men, dat er een doorbraak was geschied aan den dijk tusschen twee heuvelen gelegen, en die de Geldersche vallei tot borstwering verstrekt. Boden te paard bragten, van oogenblik tot oogenblik, verontrustende tijdingen. Het naburige dorp, Elst, was een prooi van de overstrooming geworden. De bewoners ijlden dadelijk derwaarts heen; maar toen zij halverwege genaderd waren, zagen zij een landman, die, bleek en ontdaan, met allen spoed kwam aangeloopen en hun ried terug te keeren, om niet door den vijand afgesneden te worden. Zij kwamen terug. Bij het intreden van hun dorp ontmoetten zij niets dan onrustige blikken: de vrouwen waren wanhopig, de kleine kinderen klemden zich aan hunne moeder vast en slaakten kreten van angst. Jongelieden, die moediger waren, hielpen het huisraad op wagens laden en het vee redden; men bragt de zieken weg. Ondertusschen kwam er

nog geen water te voorschijn. Om twee uur 's nachts, zag men, bij het schijnsel der maan, het opgestapelde ijs in de naderende golven. De ontsteltenis was algemeen. Het wit der ijsschotsen weerkaatste in een electriek licht, dat veel geleek op het schijnsel, dat een onweder ver in de wolken achterlaat. Dit weerlicht van ijs werd door een aanhoudend vreesselijk gekraak gevolgd. De bewoners van de lagere gedeelten van het dorp vlogen naar de hooger gelegene plaatsen en vooral in de kerk; de arme vlugtelingen stortten zich daarbinnen, alsof zij God om huisvesting smeekten. De nacht ging onder onuitsprekelijke benaauwdheid voorbij. Den anderen morgen drongen de wateren in het dorp door; zij overheerden achtereenvolgens de straten en den grooten weg, die met schuiten werden doorkruist. Twee dagen later, werd het hoogere gedeelte van Veenendaal ook door het water bereikt en de sloepen voeren over de markt als op een meer rond. Gelukkig, dat het in deze treurige dagen stil weder bleef; ware er wind opgestoken, een vierde gedeelte der provincie zou verzwolgen zijn.

Na deze omwentelingen in de natuur kwam er een nog zwaarder plaag: de honger. De ongelukkigen, die in de kerk van Veenendaal een toevlugt hadden gezocht, hadden gebrek aan levensmiddelen. Groepen van vrouwen, kinderen, grijsaards zwierven stilzwijgend en somber rond het tooneel der overstrooming, terwijl zij vaster bodem en een dak zochten, om van hunne vermoeijenis uit te rusten. Door de ophooping van menschelijke ellende in de schuren, ontstonden er ziekten. Vijf honderd van de armste bewoners van Veenendaal, werden toen, op bevel van den Koning, naar Utrecht gezonden. Eene oude kerk in deze oude stad was gereed gemaakt om hen te ontvangen. Van alle kanten stroomden giften toe: men zond linnen, kleederen, geld. Eene commissie, die uit eigene beweging was te zamen gekomen, ontving de liefdegaven en regelde de dienst: zij toonde zich steeds met beleid werkzaam ten goede en boven alle moeijelijkheden verheven. Wij bezochten de noodlijdenden van Veenendaal in hunne kerk, op het uur van den maaltijd dien zij gezamenlijk genoten, rondom eenvoudige, maar zindelijke en wel voorziene tafels. Het gelaat dier ongelukkigen kenschetste eene zekere onverschilligheid en zelfs vreugde, die zeer in strijd was met hunnen droevigen toestand. De waarheid is, dat sommigen van hen nooit zulk een goed maal hadden genoten; de algemeene liefdadigheid had hun rust en geriefelijkheden verschaft, die zachtkens op smartelijke aandoeningen en harden arbeid volgden. Eene oude vrouw, wie men vroeg of zij zich niet verveelde, antwoordde met eene treffende eenvoudigheid: »Waarom zoude ik mij hier vervelen? ik heb niets te doen.« De meeste der wolspinsters hadden evenwel hare gewone bezigheden hervat, de spinnewielen snorden onder hare vingers. Eenige dezer vrouwen bezaten die schoonheid van het ongeluk, die de ziel doordringt. Hare kleeding was die van het landvolk, doch zeer welvoegelijk. De dames uit de stad hadden dadelijk hare kleerkast aangesproken, om deze ongelukkigen te kleeden. De voorzitter der commissie oordeelde zeer juist dat deze voorwerpen van weelde, wel verre van den toestand der arme dorpelingen te verbeteren, van haar levende karrikaturen der algemeene weldadigheid zouden maken. De meeste dier vrouwen hadden kinderen, sommige waren zelfs sedert de noodlottige gebeurtenis bevallen. Deze arme schepseltjes, blaauw van oogen, met blond haar en een gezigtje van geen ramp bewust, werden door hunne moeders met een trots en eene teederheid geliefkoosd, die niets gemaakts had. In alle levenstoestanden, in alle standen der maatschappij, toont zich de vrouw nimmer zoo teedere moeder, dan na een gevaar, dat haar leven en dat van haar kind heeft bedreigd.

De kerk, tot een schuilplaats ingerigt, was niet zonder kunst voor hare nieuwe bestemming en mag men het zeggen voor de nieuwe eeredienst, die er in plaats greep, geschikt gemaakt. De dagelijksche arbeid werd door klokgelui geregeld; er heerschte eene volmaakte orde, en de onderlinge band daarbij was zigtbaar de dankbaarheid. Een gedeelte van het gebouw was voor den nacht ingerigt: mannen en vrouwen sliepen afzonderlijk op een bed van stroo. In deze kerk, waar de godsdienst plaats had gemaakt voor de verligting van menschelijke ellende, was het christendom weder tot de geschiedenis der kribbe wedergekeerd. De muren, eertijds door het gebed geheiligd, thans geheiligd door de algemeene liefdadigheid; slagtoffers gered door het gevoel dat der hedendaagsche beschaving de meeste eer aandoet; smarten gelenigd: dat alles was wel geplaatst in het huis van Hem, die de barmhartigheid boven de offerande verkoos.

Daags na ons bezoek aan de noodlijdenden, begaven wij ons met den spoorwagen naar het tooneel zelf van de overstrooming. Met denzelfden trein keerden vrouwen, die wij in de oude kerk te Utrecht gezien hadden, naar Veenendaal terug: zij gingen hare armoedige woningen opzoeken, om zich met eigene oogen van de uitgestrektheid der onheilen te overtuigen. De spoorweg had zelfs veel door de golven te lijden gehad: de dienst was eerst sedert eene week weer in werking. Toen wij aan het station van Veenendaal kwamen, vroegen wij waar het rijtuig was, om naar het dorp te rijden; men wees ons eene schuit aan. Inderdaad lagen de wegen nog onder water. Het was eene droevige akelige reis. Wij gingen, eigenlijk gezegd, een verloren dorp opzoeken. Het gezigt alleen dezer plaatsen kon een denkbeeld geven, welke verliezen de inwoners hadden geleden. Elk oogenblik ontmoetten wij langs een diep moeras, dat eertijds een rijweg was, daken, waarvan de pannen waren losgeraakt, muren gespleten en omvergeworpen, verbrijzelde deuren, gebroken glasruiten, ingestorte zolders, die op ontbloote sparren rustten, in een woord geraamten van huizen. Elders waren het stukken metselwerk, hoopen puin en steenen, eene namelooze verwarring. Hoe meer wij in het dorp doordrongen, des te meer werden wij aangedaan, bij het zien van deze woningen zonder bewoners, van deze kleine kerk, die te midden van den stortvloed tot arke had verstrekt, van deze straten, die thans in eene rivier waren herschapen. Onze schuit hield stil. Wij traden in eenige huizen binnen: de arme lieden, die het minst geleden hadden, waren bezig met alles bijeen te brengen, wat zij nog aan huisraad en werkgereedschap konden redden. Eene golvende lijn toonde op de binnenmuren de hoogte aan, tot welke het water gerezen was. Wij hadden overal verwoesting, jammer en ellende voor oogen.

De schuit, welke wij hadden afgehuurd, zette zich weder in beweging en stuurde naar het aangrenzende veld. Het was slechts eene zee, waarboven zich boomtoppen verhieven. Een troep dartele eenden zwom kwakkend rondom de boot, en bespotte door hunne vreugde de zwaarmoedigheid van het landschap. Zoover het oog reikte, zag men water, altijd water. Een zonnestraal was als een verzoenende of spotachtige lach over dit dal verspreid, dat vroeger door ploeg en spa werd doorwoeld, en thans met den roeiriem werd doorkliefd.

Als wij den mensch hadden kunnen vergeten, zouden wij er behagen in hebben geschept dit meer te beschouwen, waaronder intusschen de zaadkorrels, de hoop van 't jaar, begraven waren. De natuur is schoon, tot zelfs in hare verwoesting. Wij waren nieuwsgierig de plaats te bezoeken, waar de dijk van den Rijn doorgebroken was. De opening, waardoor de stroom zijne wateren had doorgedreven, was door voorloopige kunstmiddelen gestopt. Het gezigt van deze in der haast geheelde wonde in de zijde van den reus, was wel geschikt om een grootsch denkbeeld te geven van de werken der menschen en de toomelooze kracht der natuur. Wat den Rijn betreft, deze was in zijne bedding teruggetreden, rustig en sluimerend gelijk een leeuw in zijn hol na een volbragten aanslag.

Als de mensch zich boven de blinde magt der elementen verheven toont; is het vooral door den zedelijken moed, door zich zelf te vergeten en door de uitoefening van algemeene milddadigheid. Dicht- en schilderkunst maakten zich weldra meester van deze plaatselijke tooneelen, waar gevoel, bewondering en medelijden gelijken tred hadden gehouden met de vreesselijke vorderingen der ramp. Men had in de landstreek, die door den Rijn overstroomd was, gezien, wat het pligtbesef vermag in den strijd tegen de elementen. Door een dergelijk onheil, door zulk een belangeloozen heldenmoed was geheel Nederland bewogen. Eene inschrijving werd geopend en het gansche volk nam er deel aan. Bussen gingen rond van stad tot stad. 's Gravenhage alleen leverde eene som van ƒ 65,000 op. In dit land, waar ieders huis en haard eenigzins door het water bedreigd wordt, bestaat er onder de Nederlanders eene treffende broedermin, die dadelijk hulp verleent aan de slagtoffers van elke groote overstrooming. Dit medelijden ontstaat door het gemeenschappelijk gevaar, maar ligt ook in het bloed, want het Nederlandsche volk toont zich over het algemeen liefdadig. Het medelijden, door de laatste ongelukken opgewekt, heeft zich ook buiten de grenzen van Nederland getoond: uit Belgie, Engeland, Duitschland, heeft men bijstand gezonden aan de offers van den watersnood. Moge deze edelmoedige beweging zich verspreiden en eenige nieuwe gaven uitlokken voor bevolkingen, wier wonden nog niet geheeld zijn (1). Eens trilde het gemoed der ouden, toen een schouwspeler op het Romeinsche tooneel deze eenvoudige woorden uitsprak: Homo sum, humani nihil a me alienum puto. Het is tijd, het is billijk, dat de natien eveneens zeggen: »Ik ben volk; niets wat aan andere volkeren geschiedt is mij vreemd.«

De sporen van den laatsten watervloed zijn nog niet geheel uitgewischt; het water loopt af, maar langzaam, en laat meer en meer verwoestingen zien. Ontzaggelijke boomstammen zijn door het ijs doorgesneden; huizen, door het water verrot, storten nog dagelijks in. Ondertusschen wordt het landschap weer herboren. Het is een treurig schoon schouwspel, eenig in de wereld: deze eilanden-zee, deze landhoeven, deze akkers en dorpen, die met de lente uit de golven eener dalende zee verrijzen. Gelijk het badende meisje, dat in de zon het water van hare versterkte en verfrischte leden afschudt, tooden zich de landstreken van Gelderland, Overijssel en Noord-Brabant vruchtbaarder dan vóór de overstrooming. Duiven komen, even als in de tijden van Noach, opnemen, of het land weêr droog is, en brengen de hoop weder. Reeds lang was er sprake van in de provincie Utrecht een kanaal naar de Zuiderzee te graven: de wateren hebben sedert de laatste overstrooming zelve het plan van dit kanaal met de hand gegeven, doordien zij zich een doortogt naar de golf hebben gebaand. Men zou zeggen, dat er voorloopig eene nieuwe rivier in Nederland is ontstaan. De veranderingen, die door de overstrooming in den vorm der delta zijn te weeg gebragt, moeten aanmerkelijk geweest zijn. Bij elken nieuwen watervloed zijn dorre gronden door het slijk van de Maas of den Rijn vruchtbaar gemaakt, eene soort van voortgaande bemesting, die de wateren achterlaten; terwijl, integendeel, andere vruchtbare gedeelten van het landschap in zandgrond veranderd zijn. Op sommige plaatsen is de grond verhoogd, op andere gedaald. Deze werking der stroomen is langzaam, er worden verscheidene achtereenvolgende watervloeden vereischt, om ze zelfs te bemerken; maar wij moeten altijd in 't oog houden, dat eeuwen als stof zijn in den zandlooper der natuur. Voor het overige zouden deze veranderingen sneller plaats hebben, als de hand van den mensch er niet altijd bij was, om de sporen dezer wisselingen te vernietigen en het land terug te brengen tot den kunstmatigen toestand, die tot den akkerbouw vereischt wordt. In de aloudheid, toen de bedding der stroomen minder zeker en de tusschenkomst van den mensch minder werkdadig was dan thans, moeten de overstroomingen menigvuldiger en de gevolgen er van veel bedenkelijker zijn geweest. Een groot gedeelte van Holland bestaat inderdaad uit eenen bodem van nog jonge dagteekening, dien men voornamelijk aan de werking van het water verschuldigd is. Het geschiedkundige tijdvak heeft deze gronden zien geboren worden, en zij vormen zich nog dagelijks voor onze oogen. Eene aanhoudende schepping, wier verschijnselen zigtbaar zijn, moet ons niet verwonderen in een land, waar de watervloeden, die door de oude, bijna fabelachtige geschiedenis worden vermeld, ook in de nieuwe en nieuwste geschiedenis beschreven zijn. Menigvuldige opgravingen hebben buitendien bewezen, dat de gronden, die aan zoet water hunnen oorsprong ontleenen, in Holland afwisselen met gronden uit zout water voortgekomen. Om het geheim dezer nieuwe formatie te verklaren, is het noodzakelijk tot eene andere reeks van natuurverschijnselen over te gaan, die min of meer aan de aardrijkskunde der Nederlanden eigen zijn.

(1) Die menschlievende wensch des schrijvers is wel verhoord, als men let op de liefdegaven, nog kortelings ontvangen uit de overzeesche bezittingen en de kaap-kolonie, die zich Nederland nog zoo zeer herinnert.

Buitenland.

ALGEMEEN OVERZIGT.

De vredelievende geruchten beginnen veld te winnen; alle zijn — men moet het bekenen — gegrond op de vredelievende bedoelingen, welke aan Keizer Alexander worden toegeschreven.

Wat is er van die hoop? Wij weten zulks niet en bepalen ons bij de vermelding dezer geruchten. Volgens deze zou thans van alle zijden ten gunste van den vrede gewerkt worden: door Oostenrijk, Pruissen, zelfs door de mogendheden van den tweeden rang.

De Keizer der Franschen heeft Maandag jl. in een bijzonder gehoor ontvangen den heer baron von Windland, buitengewoon zaakgelastigde van den Koning van Beijeren, den heer von der Pfordten, voorzitter van den raad van datzelfde land, den heer von Beust, eerste minister van Saxen, thans te Parijs, den heer generaal Willisen, adjudant van den Koning van Pruissen, waarvan de heeren Willisen, von Beust, von der Pfordten en Windland waren belast om den Keizer over te halen, de voorslagen aan te nemen, welke Rusland geneigd was te doen, ten einde den oorlog te beëindigen.

Men kan hieruit echter nog niet te veel afleiden; Het laat zich allezins zeggen, dat Rusland den vrede verlangt; evenzeer kan men aannemen, dat de zucht daartoe niet minder levendig is bij de andere oorlogvoerende mogendheden. De oorlog, zelfs voor hen, die dezen met gunstigen uitslag voeren, is zeer zelden voordeelig voor de natien. Wij gelooven dus, dat men me[...] regt beweert, dat Rusland den vrede verlangt. Maar is he[t] geneigd, om dien te verkrijgen, datgene toe te geven, waar[...] van men zegt, dat het thans niet ver verwijderd is? Ziet [...] dit komt ons nog zeer onzeker voor.

Wij moeten nogtans hierbij voegen, dat de vredesge[...] ruchten ook in Weenen weerklank vinden. Volgens een correspondent uit die stad van de *Indépendance Belge*, zou, ofschoon het gerucht der terugroeping van lord Westmoreland, gezant van Engeland bij het hof van Oostenrijk, reeds genoeg veld gewonnen heeft, om de kandidaten voor de open te vallen betrekking aan te wijzen, de Engelsche regering nog tans aarzelen, om een opvolger voor zijn gezant aan te wijzen, uithoofde van het deel, door dien staatsman aan de eerste vredes-onderhandelingen te Weenen genomen, en van de rol welke hij zou hebben te vervullen, ingeval zij in de hoofd[...] stad, in den loop des winters mogten worden hervat. Berigten uit Londen melden, dat men aldaar stellig verzekerde, da[t] sir H. Seymour, de voormalige gezant van Engeland te St. Petersburg, lord Westmoreland zal vervangen.

De *Indépendance* zegt omtrent deze geruchten:

»Aangenomen dat men zich waarlijk met het herstel des vre[de]s bezig houdt, gelooven wij nogtans niet aan eene ophande[n] zijnde hervatting der vredes-onderhandelingen; wij gelooven dat men integendeel daarmede juist eindigen, in stede van beginnen zal; met andere woorden, men zal eerst trachten tot overeenstemmig te geraken door geheime onderhande[...] lingen, door tusschenkomst van bemiddelaars, wie dan ook, en wanneer men zich onderling zal hebben verstaan, da[n] eerst zal eene conferentie bijeen geroepen worden, waari[n] de gevolmagtigden de vooraf reeds van wederzijden officieel aangenomen voorstellen veeleer zullen hebben te onderte[e]kenen dan vast te stellen. Zoo is, o. i., op dezen oogenblik de waarschijnlijke loop van zaken.»

Van eene duitsche zijde wordt gemeld:

»Eenigen tijd geleden zou graaf Nesselrode de vertegen[...] woordigers van Rusland in Duitschland den wenk gegeven hebben om zich gereed te houden bij de eerste oproeping naar Warschau te komen. Thans verzekert men, dat de zamenkomst van Russische diplomaten in de helft der vo[...] gende maand in de Poolsche hoofdstad plaats zal hebben e[n] dat aldaar verschillende gewigtige vraagstukken, op de bui[...] tenlandsche politiek van Rusland betrekkelijk, ter sprake zullen worden gebragt.

»Nog andere geruchten zijn te Weenen in omloop. Som[...] migen houden namelijk staande, dat de zamenkomst der voor[...] naamste Pruissische diplomaten, die hunnen Koning onlangs op het slot Stolzenfels omringden, in verband heeft gestaan met de pogingen van Pruissen, om de vredes-onderhandelingen tusschen Rusland en de Westersche Mogendheden weder aan te knoopen. Eenige der bedoelde Staatslieden zouden dienaangaande in latere bijzondere gesprekken niet onduidelijk te kennen hebben gegeven, dat Pruissen er bij het Russisch Kabinet op aangedrongen heeft de vier waar[...] borgpunten onveranderd aan te nemen, alvorens de Weste[r]sche Mogendheden nieuwe en strengere eischen doen, en da[t] Keizer Alexander II zich niet zoo afkeerig toont om aa[n] de raadgevingen eener wijze gematigdheid gehoor te ve[r]leenen, als de officiële organen der Russische diplomatie wel zouden willen doen gelooven. Zijne Gemalin, de Keizerin Maria Alexandrowna, die altijd grooten invloed op den Kei[...] zer heeft uitgeoefend en als eene vrouw van uitstekende geestvermogens en van een voortreffelijk hart bekend staat zou sterke pogingen aanwenden, om den Keizer tot een[e] eervolle schikking met de Westersche Mogendheden te bewegen en hierin door den Rijkskanselier Nesselrode, wien zij hooge achting toedraagt, ondersteund worden.»

Wat er nu ook van deze geruchten, nopens pogingen tot herstel des vredes, zijn moge, twee feiten kan men daartij aannemen: 1o. dat de toerustingen tot den krijg nog in geenen deele verminderen, gelijk blijkt uit de afzending van meerdere troepen uit het Westen en de gestadige nieuwe ligtingen in Rusland, en 2o. dat de geruchten zelve van mogelijken vrede allerwege met ingenomenheid worden ontvangen. Dit is op zich zelf reeds een gelukkig verschijnsel.

Van het OORLOGSTOONEEL is er niets nieuws.

Uit NAPELS wordt gemeld, dat de moeijelijkheden, welke met Frankrijk waren gerezen, althans in de hoofdzaak zijn bijgelegd.

Uit SPANJE wordt berigt, dat een besluit was uitgevaardigd tot regeling der vlottende schuld. Er zal voor eene som van 200 millioen realen worden uitgegeven aan schatkistbilletten, die rente geven en bij de betaling van belasting zullen worden aangenomen.

Er zijn berigten uit de VEREENIGDE STATEN van 17 Oct. Het berigt wegens de terugroeping van den heer Crampton wordt tegengesproken. De heer Wagner was tot eene geldboete en drie jaren gevangenisstraf veroordeeld, wegens werving voor het Britsch legioen in de Krim. Men hield zich in de Vereenigde Staten met de verkiezingen van den Voorzitter bezig; er was nog niets bepaald nopens den uitslag te vermelden.

Er zijn tijdingen uit Japan over Amerika ontvangen. Terwijl Frankrijk, Engeland en Rusland met dat land onderhandeld hebben, heeft de gouverneur van Leinado het regt tot verblijf aan de Amerikanen ontzegd, uitgezonderd ingeval van schipbreuk.

OORLOGSTOONEEL IN HET NOORDEN.

De *Moniteur de la Flotte* deelt den volgenden brief mede, die den 16 October voor Nargen geschreven is:

»Wij zijn midden in den winter, de sneeuw bedekt een groot gedeelte der landen rondom Reval, de moerassen van Nargen zijn toegevroren, wij moeten de zware kleederen der Poollanden aantrekken, met heen en weder loopen verwarmen en vuur in onze schoorsteenen aanleggen. Dit alles zou misschien stof voor een zeer schilderachtig tafereel geven, maar de acteurs in dit wat eentoonig stuk zien die fraaije zijde der zaak niet zoo gemakkelijk, als gij misschien doen zoudt. De krijgstogt in de Baltische Zee is een zeer zware. Overal ontmoet men ontberingen en moeijelijkheden en door de hardnekkigheid onzer vijanden, om zich diep in hunne havens op te sluiten, hebben wij, zoo als onze krijgskameraden in de Zwarte Zee, de kans niet om zoo dikwijls en van zoo nabij het gesprek met de Russen aan te knoopen als onze batterijen en die welke ze bedienen wel wenschen zouden. Overigens valt er dit jaar stellig niets meer te doen: wi[j]

moeten geduldig afwachten tot wij, zooals onze matrozen het noemen, weder vlot raken; want zij begrijpen zeer goed dat wij niet van hier zullen gaan voor dat het ijs zich met de taak belast zal hebben om zelf en in onze plaats de blokkade daar te stellen, opdat wij in het volgend jaar de Russische schepen te Kroonstadt op dezelfde plaats terugvinden, waar wij die dezen winter gelaten hebben.»

RUSLAND.

Bij manifest des Keizers wordt eene nieuwe algemeene ligting in het geheele rijk, met uitzondering der Gouvernementen Pskoff, Pultawa, Tschernigow, Ekaterinoslow, Cherson en Tauris, bevolen. Deze ligting zal in verhouding van tien man op de duizend zielen geschieden.

GROOT-BRITTANJE.

Vier en dertig uitgewekenen, onderteekenaars der bekende verklaring, waaronder de heer Victor Hugo en diens zoon, zijn van het eiland Jersey verbannen.

FRANKRIJK.

De prijs der granen hier te lande blijft staande.

— Het schip *Robert Peel*, dat de Loire is binnengekomen, brengt een prachtigen konings-tijger van Sumatra naar Frankrijk over. Om dit dier meester te worden, waren 40 man op hem aangevallen, van welke hij er 10 gedood en 13 gewond heeft, alvorens zich te laten vangen.

BELGIE.

Bij Koninklijk besluit van 25 dezer is bepaald, dat eene belooning van 10,000 francs zal worden uitgeloofd voor de ontdekking en aanwijzing eener niet voor de volksvoeding dienstige stof, die door het fabriekwezen, in plaats van het meel, kan gebezigd worden. Dit besluit is genomen op eene ministeriële voordragt van dezen inhoud: « Wanneer de levensmiddelen hoog in prijs zijn, ziet de bevolking die stoffen aan hunne natuurlijke bestemming onttrekken, en telkens wenscht zij de tusschenkomst des Gouvernements, om te beletten, dat een deel der vóór de algemeene voeding noodige stoffen door de nijverheid verbruikt worde. Zoo wordt thans nog van onderscheidene zijden aangedrongen op maatregelen tegen de vervaardiging van zetmeel; daarbij vergeet men, dat talrijke arbeidslieden, thans werk en brood vindende door die fabrieken, waarvoor het gebruik van zetmeel onmisbaar is, door zulke maatregelen onmiddellijk getroffen zouden worden; immers het is bekend, dat aardappelmeel en stijfsel voor de nijverheid onmisbaar zijn en haar dienen als grondstof voor het lijmen en stijven van scheringen en van papier en ook voor het opmaken van geweven stoffen; en het zal voorzeker bij niemand in ernstige overweging komen, den gang te storen van gewigtige fabrieken, waarin duizenden arbeidslieden een bestaanmiddel vinden.

« Al wat men voegzaam doen kan, is aanmoediging te verleenen aan de pogingen, die mogten gedaan worden om het gebruik van meelstoffen in het fabriekwezen door andere stoffen te vervangen. Met dat doel zijn proefnemingen gedaan, en sommige daarvan waren niet zonder eenige vrucht, zoo ik wel onderrigt ben. Alles doet denken, dat wel beraamde nasporingen leiden zouden tot de ontdekking eener niet voor de volksvoeding dienstige stof, die met voordeel in plaats van meelstoffen tot fabriekmatig gebruik zou kunnen dienen.»

Bij een ander Koninklijk besluit van dezelfde dagteekening is verboden boekweit of boekweitmeel uit Belgie uit te voeren.

LATERE BERIGTEN.

Marseille, 30 Oct. De generaals Bosquet, Trochu en Mellinet zijn alhier gearriveerd aan boord van de stoombooten *Christoph Colomb* en de *Simois*, die tijdingen medebrengen uit Konstantinopel, loopende tot 22 dezer, alwaar de *Vauban* is gearriveerd van Kamiesch met 12 Russische officieren en 711 manschappen als krijgsgevangenen.

Binnenland.

Staten-Generaal.

Tweede Kamer.

Van Regeringswege is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden een ontwerp tot aanvulling der wet van 1822 omtrent de belasting op de binnenlandsche bieren en azijnen.

Uit de Memorie van Toelichting, bij dat ontwerp gevoegd, ontleenen wij het volgende:

Art. 3 der wet op de bieren en azijnen van 2 Augustus 1822 (*Staatsblad* nº. 32), ten aanzien van het toezigt op den inslag van meel ten dienste van bierbrouwerijen en azijnmakerijen der tweede klasse naar de bepalingen der wet op het gemaal verwijzende, maakt de intrekking van laatstgenoemde wet eene wijziging der eerstgemelde noodzakelijk.

De vraag, of men voor de genoemde fabrieken de opgeheven wordende bepalingen door nieuwe dergelijke zou vervangen, dan wel of te dien aanzien met meer vrijgevigheid zou kunnen worden te werk gegaan, heeft een punt van zorgvuldige overweging bij de Regering uitgemaakt.

Hoezeer het toezigt op den inslag en de contrôle op het verbruik van meel onwedersprekelijk een krachtig middel is om verkeerdheden te beletten, mag echter worden betwijfeld, of daarvan, met het oog op het geringe bedrag der op de bieren en azijnen klevende belasting, en lettende op het op de fabrikage zelve gehouden wordende toezigt, wel zoo veel vruchten te wachten zouden zijn, dat daardoor het opleggen van vele formaliteiten en beperkingen aan den fabrikant zoude worden geregtvaardigd.

Deze laatste bedenking heeft een overwegenden invloed op het besluit der regering uitgeoefend, waarin zij is versterkt door hetgeen in het naburige Belgie heeft plaats gehad, alwaar dezelfde wet op de bieren en azijnen als hier te lande bestaat, doch reeds sedert 1830 de inslag en het gebruik van meel in de brouwerijen en azijnmakerijen der tweede klasse is vrijgelaten, terwijl niettemin die belasting aldaar een belangrijk middel van inkomst uitmaakt.

De Regering heeft alzoo gemeend het toezigt op den inslag en het gebruik van meel in de bedoelde fabrieken voor het vervolg te kunnen vrijgeven.

Bij het tegenwoordig wets-ontwerp (art. 2) wordt alzoo art. 3 en het daarmede in verband staande art. 31 der wet van 2 Augustus 1822 (*Staatsblad* no. 32) ingetrokken en door geen andere voorschriften vervangen.

Even als bij het aangebodene wets-ontwerp tot aanvulling der bepalingen nopens het binnenlandsch gedistilleerd, heeft men gemeend van deze gelegenheid gebruik te moeten maken om eenige wijzigingen in de wetgeving op het stuk van de bieren en azijnen aan te brengen, en deze maken het onderwerp der overige artikelen van dit wets-ontwerp uit.

's Gravenhage, 31 October.

Z. M. heeft, bij besluit van 29 Oct., goedgevonden te bepalen, dat tot den aanleg van den rijweg in de gemeente Veendam, loopende van de kerklaan in dat dorp af tot aan het gehucht Borger-Compagnie, ten algemeene nutte, in het publiek belang van den Staat en ten name van de gemeente Veendam, zullen worden onteigend eenige eigendommen in die gemeente, welke zijn aangeduid in het plan, dat, ingevolge art. 12 der wet, ter inzage van een ieder heeft gelegen, en door de gemeente niet in der minne konden worden verkregen.

Z. M. heeft, bij besluit van 29 Julij jl., H.D. bewilliging verleend tot het wijzigen der statuten van de te 's Bosch gevestigde Maatschappij van Brandverzekering voor het koningrijk der Nederlanden; zullende mitsdien de inhoud worden van: art. 2. De zetel der maatschappij is gevestigd te 's Hertogenbosch; zij kan in andere plaatsen in en buiten het Rijk agenten en correspondenten hebben; art. 3. De maatschappij heeft ten doel, zoo buiten als binnen het Rijk, te verzekeren tegen alle schade, veroorzaakt door brand of blussching van dien, aan alle roerende of onroerende goederen, op geld waardeerbaar, aan gevaar onderhevig en bij de wet niet uitgezonderd; art. 33, laatste lid. De geldbelegging kan onder anderen ook geschieden door het verstrekken van geld op hypotheek.

Bij besluit van 31 October 1855, no. 74, heeft Zijne Majesteit goedgevonden aan Mr. M. M. von Baumhauer, hoofdcommies bij het Departement van Binnenlandsche Zaken, vergunning te verleenen tot het aannemen der onderscheidings-teekenen van ridder der orde van het Legioen van Eer, hem door Zijne Majesteit den Keizer der Franschen geschonken.

Bij besluit van 30 October jl., nº. 36 heeft Zijne Majesteit goedgevonden tot schoolopziener in het zesde schooldistrict van Noordbrabant te benoemen den heer C. W. Oomen, lid der Provinciale Staten van Noordbrabant en secretaris der gemeente Gíncken.

Bij besluit van dezelfde dagteekening, nº. 77, heeft Z. M. goedgevonden aan Mr. S. J. Oosting, burgemeester der gemeenten Beilen en Westerbork, op zijn verzoek, eervol ontslag uit die betrekking te verleenen.

Bij besluit van dezelfde dagteekening, no. 75, heeft Z. M. goedgevonden aan Mr. J. H. de Stoppelaar, burgemeester der gemeente Vere c. a. Vrouwenpolder en Gapinge, op zijn verzoek, eervol ontslag uit die betrekking te verleenen.

Z. M. heeft vrijdom van briefport toegestaan, voor de briefwisseling, gevoerd met betrekking tot de zaken van landbouw, tusschen het hoofdbestuur van elke maatschappij van landbouw en de besturen der afdeelingen, tot dezelfde maatschappij behoorende.

Bij het Departement van Binnenlandsche Zaken is, ten behoeve der noodlijdenden door den jongsten watersnood, ontvangen van den Commissaris des Konings in de provincie Utrecht, eene kwitantie van overstorting in 's Rijks schatkist, groot *twee duizend vijf honderd gulden*, wegens ontvangen gelden van het Departement Amerongen der maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, als voorloopige opbrengst eener in die gemeente gehouden nationale loterij.

De leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zijn thans aangeschreven, dat de werkzaamheden dier vergadering den 7 Nov. aanstaande zullen hervat worden.

Blijkens de officiële statistiek van Engelands handelsverkeer met het buitenland, heeft de uitvoer van Britsche producten in de afgeloopen negen maanden eene waarde bedragen van 71,948,635 p. st., dat is 4,709,289 p. st. *minder* dan in hetzelfde tijdvak van het vorige jaar.

Men leest in de *Indépendance Belge*: Sedert eenige dagen worden langs den Hollandsch-Belgischen spoorweg aanzienlijke hoeveelheden staven zilver, naar Parijs bestemd, vervoerd.

Deze staven komen van de Amsterdamsche bank en zijn bestemd voor de Fransche. Het vervoer, dat met grooten spoed plaats heeft, kan op 2 millioen elken dag geschat worden.

Gedurende de eerste zes maanden van dit jaar zijn te New-York 18 schepen onder vreemde vlag uit Nederland of deszelfs koloniën aangekomen, te weten 15 onder Amerikaansche, twee onder Engelsche en 1 onder Pruissische vlag. Zes daarvan kwamen van Rotterdam, één van Batavia, tien van Curaçao en een van St. Eustatius. Veertien schepen onder vreemde vlag (13 Amerikaansche en 1 Pruissisch) vertrokken gedurende dat tijdvak van New-York naar Nederlandsche havens of koloniën; meerendeels naar Curaçao.

Heden zal de heer Mr. Junius van Hemert, die sedert de nieuwe regterlijke organisatie, in 1838 ingevoerd, de functien van procureur-generaal bij het Prov. Geregtshof in Zuidholland heeft vervuld, die betrekking nederleggen, en zal de heer Lagrappe Dominicus, adv.-gen. bij dat collegie, tot 31 Dec. aanst. die functien waarnemen; zullende de nieuw benoemde proc.-gen. bij dat Hof, de heer van Galen, met den 1 Januarij a. s. als zoodanig in functie treden.

De commissie van beheer en toezigt over de droogmaking van het Haarlemmermeer heeft aan de gegadigden bekend gemaakt, dat zij eerlang, op eenen nader aan te kondigen dag, zal overgaan tot de aanbesteding van de gebouwen en bijbehoorende werken voor het stoomgemaal ter ontlasting van Rhijnlands boezem op den IJssel, te Gouda.

Door bijzondere informatien zijn wij in staat gesteld om voorloopig de volgende bekrooningen van Nederlandsche inzenders op de Parijsche tentoonstelling te doen kennen.

Gouden eere-medailjes aan de Nederl. handel-maatschappij en de Amsterdamsche diamantslijperijen, terwijl eene belooning aan den diamantslijper Voorsanger is toegekend. Voorts bronzen medailjes aan D. Romein, te Rotterdam; G. de Meijer, te 's Hage; aan de firma A. de Block, te Amsterdam, voor gouddraad, passement en militaire ornementen; aan F. Stoltzenberg en Cuijpers, te Roermond, voor een predikstoel, en aan L. Veneman, te 's Bosch, voor idem. Wijders nog aan eenige laken- en buckskinfabriekanten. (*H. B.*)

Men verneemt met genoegen, dat het Z. M. den Koning der Belgen behaagd heeft, aan onzen stadgenoot, den Kon. steendrukker C. W. Mieling, de groote gouden medaille, met HD. beeltenis, te schenken, als een bewijs van Zr. Ms. hooge tevredenheid en welgevallen over een door den heer Mieling vervaardigd en aan HD. aangeboden fraai werk over de Orchideën. Deze onderscheiding is te opmerkelijker, aangezien dit de eerste is, welke genoemde heer uit Belgie ontvangt, en men aldaar in dat geval gewoon is de zilveren medaille te geven.

Naar men verneemt zal door de Vereeniging *de Toekomst*, waarvan het concert den 28 der volgende maand zal plaats hebben, worden uitgevoerd de ouverture van de groote opera *l'Etoile du Nord* en de drie eerste deelen van de 9de Symphonie van *Beethoven*, alsmede nog eene ouverture, alle welke stukken in studie zijn. Het concert zal in den schouwburg gehouden worden, en men zal zich beijveren daaraan allen mogelijken luister bij te zetten.

Armbestuurderen der Ned. Isr. gemeente te 's Gravenhage hebben aan hunne geloofs- en stadgenooten de volgende circulaire gerigt.

„Het is voor armbestuurders eene hoogst onaangename taak, u steeds droevige en aandoenlijke, hoezeer ook naar waarheid geschetste tafereelen te moeten voorstellen; en nogtans wordt hun de vervulling van dezen treurigen pligt door de hoogste noodzakelijkheid, onder de tegenwoordige omstandigheden, gebiedend voorgeschreven.

„Beangst en bekommerd zien zij voor en met de vele noodlijdenden, aan hunne zorgen toevertrouwd, den winter met rassche schreden naderen, den winter, die steeds zijne eigenaardige bezwaren en moeijelijkheden met zich brengt, en welke thans nog door de hoog gestegene prijzen der eerste levensbenoodigdheden en door het verschijnen van eene ongelukkige ziekte vermeerderd worden, hoezeer die dan ook, binnen deze stad, door Gods genade, minder dan elders, heerschende is.

„Tot overmaat van ramp, worden de stedelijke subsidiën, ten gevolge der omstandigheden, bekort en verminderd, terwijl de leden der kerkelijke gemeenten van alle zijden belast en bezwaard zijn.

„Gij gevoelt het, stad- en geloofsgenooten, dat, na den bijstand des Allerhoogsten, alleen uwe milddadigheid ten deze leniging en verzachting der dreigende rampen kan aanbrengen, en zoo ooit, zoo immer, roepen armbestuurders die met het onbepaaldst vertrouwen in.

„De Almagtige zal uw goed werk gewisselijk niet onbeloond laten, en de rampen en onheilen afkeeren, welke door gebrek en ellende kunnen ontstaan.”

✱ **Scheveningen**, 31 Oct. De haringvisscherij neemt een gunstigen keer. Gedurende de laatste tien dagen zijn niet minder dan 37 schuiten alhier aangekomen, welke gezamenlijk p. m. 1,511,000 stuks haring geleverd hebben. De markt blijft hoog. Gisteren gold de groote haring nog *f* 25 de duizend.

⊙ **Leiden**, 31 Oct. Heden ten 2 ure promoveerde aan onze hoogeschool de heer H. M. Adrian, geboren alhier, na de voordragt van een Specimen Pathologico-Anatomicum, *continens descriptionem pelvis oblique angustatae atrophicae.*

Deze was de eerste promotie, welke aan deze hoogeschool in onze moedertaal plaats had en het was dan ook niet te verwonderen, dat zij zeer velen had uitgelokt, waaronder bijna al de hoogleeraren en andere der kundigste mannen, in onze academiestad levende en werkende. Het oordeel over deze verandering loopt, gelijk gewoonlijk, bij al wat nieuw is, uiteen, en het is ook niet te verwachten dat de vroegere gewoonte op eens geheel zal verlaten worden, maar het vindt intusschen vele voorstanders dat, wanneer de aard van het onderwerp zulks medebrengt, de moedertaal gebezigd worde.

— Ten 3 ure promoveerde in de Latijnsche taal de heer D. Lodder, geboren te Ouddorp, in Overflakkee, na de voordragt van een specimen chirurgico medicum *de methodo Petitiana in herniotomia.*

Uit Brussel wordt aan de *Utr. Ct.* het volgende geschreven:

« Het is ons een waar genoegen met zekerheid te kunnen melden, dat de heer J. H. C. Wegener, kandidaat in de H. godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Utrecht, vóór het einde der maand November tot ons hoopt over te komen, ten einde van tijd tot tijd de predikdienst in het kerkgebouw der Vlaamsche gemeente, en het herderlijk werk met onzen geliefden leeraar te kunnen waarnemen.»

Rotterdam, 30 Oct. Eergisteren is door de afdeeling Rotterdam, Schiedam en omstreken, van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, eene algemeene vergadering gehouden. Bij monde van den heer Bodisco van Bleiswijk, die door zijne afdeeling tot afgevaardigde was gekozen voor de 9de algemeene vergadering der maatschappij op 27 Sept. ll. te Hoorn gehouden, werd van het op die vergadering

verhandelde verslag gedaan. Vervolgens ging men over tot de benoeming van nieuwe leden van het bestuur, en werden in plaats der aftredende leden gekozen: de heer Joost van Vollenhoven tot voorzitter en de heeren H. C. Jansen en P. Pz. Langendijk, tot leden van het bestuur. Ten slotte besloot de vergadering, dat er te Schiedam omstreeks Paschen e. k. eene tentoonstelling van vee zou gehouden worden.

Schiedam, 30 October. Gisteren avond is door het korps officieren en de muziek der dienstdoende schutterij alhier, eene luisterrijke serenade met flambouwen gebragt aan den, dezer dagen, met den personelen rang van luitenant-kolonel vereerden chef dier schutterij, den heer H. W. Roelants; eene ontelbare schare woonde dit allezins zeldzame schouwspel bij.

Hoorn, 29 Oct. Heden leed onze stad een smartelijk verlies, door het overlijden van den achtbaren wethouder, den heer J. G. van Pabst Rutgers, kommandant luitenant-kolonel van de stedelijke schutterij, lid van de Prov. Staten en van de commissie van administratie over het huis van correctie, bewaarder der hypotheken en van het kadaster, een verlies, dat niet spoedig zoo waardiglijk zal hersteld worden.

Purmerend, 30 Oct. Op de gisteren in de Beemster gehouden najaars-veemarkt zijn 1034 runderen aangevoerd; bijna 600 stuks meer dan in 1854. De handel was nog al levendig.

Nieuwe Diep, 29 Oct. Heden is van hier naar Suriname vertrokken, aan boord van het schip *Noord-Holland*, kapt. Overeem, een detachement suppletie-troepen, sterk 60 onderofficieren en manschappen, voor het W. Indische leger, onder het komm. van kapt. Bonn en medegeleide van den 2e luit. Romer Price, beide behoorende tot het 1ste batt. W. I. jagers en van verlof teruggekeerende.

's Hertogenbosch, 25 Oct. Heden had alhier de jaarlijksche feestelijke bijeenkomst plaats der broeders van Illustre Lieve Vrouwe Broederschap, opgerigt in het jaar 1318; te dier gelegenheid werden benoemd: tot regerend proost over 1856, Mr. A. J. Borret, staatsraad commissaris des konings in deze provincie; tot toeziend proost Jhr. A. Martini van Geffen; tot proost in de Catholijke lijn Mr. J. B. van Son, oud-minister van R. C. Eeredienst; tot proost-honorair Jhr. Mr. E. J. P. van Meeuwen, commissaris des konings in Limburg; tot broeders in de R. C. lijn H. U. Rouppe van der Voort en Mr. F. J. F. van Zinniez Bergman; tot candidandi in de R. C. lijn Jhr. C. E. G. C. K. Dommer van Poldersveld, lid van de Tweede Kamer en Jhr. Mr. C. J. van Nispen van Pannerden; tot griffier der broederschap Jhr. Mr. J. B. A. J. M. Verheijen en tot rentmeester Joh. de Bergh. De feestelijke bijeenkomst werd met een prachtig diner gesloten. (*N. B.*)

— 29 Oct. Heden is alhier de vijfde of laatste paarden-, beesten-, varkens-, linnen- en lakenmarkt gehouden; de aanvoer van hoornvee was ruim 300 stuks, het meest van goede kwaliteit en voor goede prijzen afgezet; er waren 100 paarden aangebragt, de handel daarin was voor goede paarden zeer willig; in linnen was de aanvoer groot en er was ook veel handel in.

— Terwijl in verschillende plaatsen van ons Vaderland de gevreesde ziekte slagtoffers maakt, is het opmerkenswaardig, dat van den 19 tot en met den 27 dezer te dezer stede slechts 3 sterfgevallen hebben plaats gehad, en in de laatste vijf dagen geen enkel sterfgeval, terwijl voor die stad, met eene bevolking van ruim 21,000 zielen, de gewone sterfte anders gewoonlijk 2 per dag is.

Eindhoven, 29 Oct. De regtbank heeft heden uitspraak gedaan in zake van den Eerw. heer A. van Moorsel c. s., wegens het houden eener openbare godsdienstoefening. De regtbank heeft den beklaagde van alle regtsvervolging ontslagen.

Zwolle, 30 Oct. Van af 19 tot en met 24 Oct. zijn door de cholera aangetast 18 lijders, overleden 12, hersteld 7.

Totaal aangetast 109 lijders, overleden 58, hersteld 39, in behandeling 12. 34 Lijders hiervan werden aangetast in eene vrij beperkte ruimte, gelegen om en aan de kleine Aa, eene soort van gracht, voor bevaren ongeschikt, dienende tot opname van allerlei dierlijke effluvien, des zomers meestal droog, op slechts enkele plaatsen eenig stinkend naar modder gelijkend water bevattende. De aan deze ware stinksloot gelegen straten en stegen leverden ook helaas! dit jaar weder het bewijs op, even als bij elke vorige cholera-epidemie, dat hare verpestende uitwasemingen, bij eene heerschende epidemische constitutie, belangrijke momenten zijn tot uitbreiding en bevordering der cholera niet alleen, maar ook van tijphus en andere ziekten. In de Bitterstraat toch, onmiddelijk aan dien stinksloot gelegen, werden in hetzelfde huis 6 personen door de ziekte aangetast, waaronder 5 kinderen. Voorbeelden van 2, 3 en 4 in een huisgezin aangetast, bestaan insgelijks.

Wij hopen en vertrouwen te regt, dat het stedelijk bestuur der stad Zwolle, steeds met den meesten ijver voor het welzijn en geluk der inwoners zorgende, spoedig tot de overtuiging en uitvoering kome, om meergemelde stinkende gracht te doen dempen, in het belang der Hygiëne, die in vele plaatsen van ons land nog zooveel te wenschen overlaat. (*Gen. Ct.*)

Steenwijk. Bij gelegenheid van het maken van eenen nieuwen uitgang uit de stad Steenwijk en daarvoor plaats hebbende uitgravingen, is een aanzienlijk deel van de overblijfselen der voormalige Onna-poort en daarbij behoorende werken weder aan het licht gekomen. Deze overblijfselen hebben om hunne antieke vormen en bouworde, uit het oogpunt van historische herinneringen, veel waarde, en wekken dan ook in hooge mate de belangstelling op. Door het gemeentebestuur zijn maatregelen genomen, om, alvorens tot de slooping daarvan worde overgegaan, die overblijfsels eerst in hun geheel te ontblooten en zigtbaar te maken, ten einde alsdan beter over de waarde te kunnen oordeelen. Zij bestaan echter alleen uit fondamenten van buitengewone zwaarte; alleen twee zijmuren en een boog, alsmede het onderste gedeelte van eenen daaraan grenzenden toren met daarin zich bevindende wenteltrap, zijn nog in wezen; terwijl men om onderscheidene redenen vermoedt, dat onder deze fondamenten nog een kelder zal gevonden worden; de bouworde van een en ander getuigt van hoogen ouderdom; voorwerpen van eenige waarde of antiquiteit zijn tot dusverre nog niet gevonden. Het was tegen deze poort, dat bij de belegering van Steenwijk in het jaar 1592 door prins Maurits de voornaamste aanval was gerigt; twee mijnen werden daartegen gelegd, doch deden niet de verwachte uitwerking. Tegenover deze poort ontving prins Maurits eenen kogel in den linkerarm, en een zijner beste en geliefdste stafofficieren, de hopman Willem van Dorp, wiens graf nog in de kleine kerk aldaar aanwezig is, sneuvelde aldaar. Sommige der zoo even beschrevene muren dragen nog duidelijk de sporen van de werking der daarvoor aangebragte mijnen.

Groningen, 28 Oct. Heden leed onze stad en de vaderlandsche letterkunde een gevoelig verlies, door het overlijden van den grijzen dichter Mr. A. H. Spandaw, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en raadsheer in het geregtshof te dezer stede.

— 29 Oct. Heden promoveerde alhier tot doctor in de beide regten de heer G. Baartz, van Rotterdam, na verdediging van eenige *Questiones Juris Inaugurales.*

Aan de *Prov. Gron. Courant* wordt uit Termunterzijl geschreven:

Onlangs vond een meisje te D....., des avonds in den donker, in een buitengang eene portefeuille en bragt die aan hare weinig bemiddelde moeder, die ze opende en bevond, dat zich daarin eene *groote som* aan bank- en muntbilletten bevond. Zij spoedde zich dadelijk met den gevonden schat naar den persoon, die zij oordeelde, dat de eigenaar kon zijn, en die dit, zoo als bleek, ook werkelijk was. Deze, natuurlijk met den teruggevonden schat, die zoo ligt voor hem verloren had kunnen zijn, niet weinig verheugd, beloonde de eerlijke weduwe dadelijk met een der gevondene papiertjes, groot tien gulden.

Aanbestedingen.

Op 6 Nov. ten 12 ure te 's Hertogenbosch, aan het locaal van het Provinciaal Bestuur: het daarstellen eener aansluiting van den Sasdijk te Werkendam met den dam door de Bakkerskil, over eene lengte van 300 el, strekkende langs den linker-oever der Nieuwe Merwede, onder de gemeente Werkendam, prov. Noordbrabant.

Op 6 Nov. ten 12 ure te 's Hertogenbosch, aan het locaal van het Provinciaal Bestuur: het herstellen van winterschade aan den rijzen dam over den polder het Waardje in de Krib in het Steurgat, ter lengte van 670 ellen, langs den linker-oever der Nieuwe Merwede, onder de gemeente Werkendam, prov. Noordbrabant.

Op 6 Nov. ten 12 ure te 's Hertogenbosch, aan het locaal van het Provinciaal Bestuur: de weggraving en opruiming van rijksgronden behoorende tot den Achtersten Kievitswaard, onder de gemeente Werkendam, prov. Noordbrabant.

Op 8 Nov. ten 2½ ure te Haarlem, aan het locaal van het Provinciaal Bestuur: het onderhoud van vier sluizen op het Noordhollandsche kanaal, met de daarbij behoorende woningen enz., tot 1 November 1861, in vier perceelen.

Op 10 Nov. ten 11 ure te Franeker, in het logement de Nieuwe Doelen: 1o. het leggen van eene Aardebaan, over eene lengte van 4865 ellen in den weg van Franeker naar Sexbierum, met het bepuinen en begrinden van dien weg over eene lengte van 6225 ellen, en 2o, het maken van twee nieuwe Bruggen in voorschreven weg met steenen Walhoofden.

Publieke Vermakelijkheden.

Kon. Fransche Schouwb., Donderdag 1 Nov. 6½ ure. SONGE D'UNE NUIT D'ETÉ, opéra en 3 actes; IL FAUT QU'UNE PORTE SOIT OUVERTE OU FERMÉE, comedie en un acte.

Kon. Holl. Schouwb., Vrijdag, 2 November 7 ure. MARIE, OF GETROUWE LIEFDE, tooneelspel in 5 bedrijven; JONAS EN JONATHAN, vrolijke vaudeville in 1 bedrijf.

Advertentiën.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING

TOT

Afschaffing van Sterken Drank.

AFDEELING 'S GRAVENHAGE.

OPENBARE VERGADERING op Donderdag, den 1sten November 1855, des avonds ten 7½ ure, in het gewone lokaal; ingang voor het publiek in de Raampoort en voor houders van gereserveerde plaatsen, in de Eerste Wagenstraat.

De spreekbeurt zal worden vervuld door den heer A. DE VLETTER, hoofdonderwijzer te 's Gravesande.

Toegang-kaarten voor gereserveerde plaatsen, zijn te bekomen bij den Boekhandelaar *J. Andriessen Jr.*, in de Hofstraat alhier. (23)

DE PILLEN VAN HOLLOWAY

zijn van eene bewonderenswaardige uitwerking bij *leverziekte*. A. M. B.... te *Durgerdam* bevond zich gedurende geruimen tijd in een bedenkelijken toestand voortvloeijende uit leverkwaal; vele geneesmiddelen werden vergeefs door haar gebruikt. Sedert twee maanden gebruikte zij eindelijk de pillen van Holloway, en de voorschriften stiptelijk opvolgende ondervond zij spoedig eene geheele verandering in haar gestel. Binnen weinig tijds verscheen de bloem der gezondheid weder op haar gelaat, tot eene aangename verrassing van alle hare vrienden. Deze pillen zijn ook zeer aanbevelenswaardig bij alle ongesteldheden der maag en der ingewanden.

Door het vermeerderd debiet zijn de prijzen als volgt: Doosjes Pillen à **ƒ0.80, ƒ1.85, ƒ3.00, ƒ6.75, ƒ13.50, ƒ20.50.** Potjes Zalf à **ƒ0.80, ƒ1.85, ƒ3.00, ƒ7.05, ƒ13.85, ƒ20.25.**

Zijn op franco aanvragen à contant te bekomen bij: J. M. VAN RENESSE, te 's Hage; bij B. ADAMA, te Amsterdam; bij L. J. GROOTENDOORST, te Utrecht en bij J. STRAATMAN, Hoofd-depothouder te 's Bosch, alsmede in HOLLOWAY'S Etablissementen te Londen, 244 Strand, en te New-York, 80 Maiden Lane. (4.)

Prijs-Courant der Effecten.

PER TELEGRAAF.

AMSTERDAM, 31 October 1855.

	pCt.			
NEDERL. W. Sch.	2 1/2	60 15/16	61 5/8	61 1/2
Dito dito 1844.	3	72	1/2	1/2
Dito dito 1844.	4	90 3/8	7/8	7/8
O. I. L. 1844 . . .	4	90 1/2	—	—
Amort. Synd.	3 1/2	—	—	—
Hand.-maats.	4 1/2	—	—	—
BELGIE. certific. bij *Rotschild*. . .	2 1/2	49 1/2	—	—
RUSL. Bij *Hope* 1798 en 1816 . .	5	100 1/4	3/8	3/8
Dito 1828—1829 . .	5	99 1/2	5/8	—
Insch. in Assign. . .	6	—	—	—
Cert. van dito. . . .	6	56 1/4	3/8	—
Neg. 1831—1833. .	5	81 1/8	—	—
Hope en C°. 1840.	4	74	—	—
Stieglitz.	4	—	—	—
dito 1854.	5	79 3/8	—	—
Nieuwe Engels. . . .	4 1/2	85 1/2	—	—
POLEN. Certific. . .	4	67 7/8	—	—
Aand. Lot. fl. 500.		143 1/2	—	—
SPANJE. Nieuwe . .	1 1/4	18 3/4	13/16	3/4
Buitenl.	3	37 3/4	—	—
Binnenl. 6/m. . . .	3	31 1/4	3/8	5/16
Cert. Coup.		4 1/8	—	—
Amortisable		4 15/16	—	—
PORTUG. Lond. . . .	3	39 3/8	1/2	7/16
OOSTENR. Metal. . . 1816—1852. . . .	5	62 1/8	3/8 ex div.	—
Dito 1849—1854. .	5	72	3/8	1/4
Dito Zilv. Nation. .	5	65 1/2	13/16	3/4
Dito 1847—1852. .	2 1/2	31 3/8	1/2	—
PRUISS. Lot. 1854. .	3 1/2	—	—	—
BRAZ. Lond. 1824. .	5	—	—	—
PERU 〃	4 1/2	70 3/4	—	—
MEXICO 〃	3	18 5/16	1/2	3/8
GREN. 〃	2 3/4	17 1/4	3/8	1/4
Uitgestelde.		6 7/16	9/16	—
ECUAD. Lond. . . .		3 3/16	—	—
VENEZ. 〃	4	24 7/8	—	—
Uitgestelde.	1 1/2	10 7/8	—	—

Onze fondsenmarkt heeft zich aanzienlijk in prijs verbeterd. beleening 4. Prolongatie 4½.

LONDEN, heden.

Eng. geconsolid.	3	pCt.	87 3/4 à	—
Spanje.	1 1/4	〃	19 1/8 à	—
Mexico	3	〃	19 3/4 à	—

PARIJS, heden.

Fransche certific.	4 1/2	pCt. fr.	—
〃 〃	3	〃	64.20 tot 20
Spanje	3	〃	—
〃	1 1/4	〃	—

WEENEN, heden.

Metalliek	5	pCt.	75
Nationaal	5	〃	79
Wissel London		〃	11.05
Zilver		〃	

Gedrukt bij C. H. SUSAN, Jr., te 's Gravenhage.